

**ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА
ТА КЕРІВНИКА ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ
(У КОНТЕКСТІ ЗАКОНОПРОЕКТНИХ ПРОПОЗИЦІЙ)**

Ст. 36 КПК 2012 р. передбачила, що прокурорський нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування здійснюється у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням. Більша частина повноважень прокурора у стадії досудового розслідування, викладених у ст. 36 КПК, має керівний характер (п. 2–5, 7–10, 16–19 ч. 2 ст. 36 КПК).

Натепер існують законодавчі пропозиції щодо, як указано у пояснюваних записках, ліквідації процесуального керівництва прокурора під час досудового розслідування із залишенням функцій нагляду та розширення повноважень керівника органу досудового розслідування в частині витребування проваджень та скасування незаконних рішень слідчого (Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо слідчих, що здійснюють досудове розслідування (№ 4444 від 14.03.2014 р.), Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо слідчих, що здійснюють досудове розслідування (№ 4444–1 від 25.03.2014 р.)).

Пропозиції змін та доповнень до ч. 2 ст. 36 КПК викликають певні питання та зауваження. Аналізуючи у цілому пропозицію щодо ліквідації процесуального керівництва прокурора під час досудового розслідування із залишенням функцій нагляду, зазначимо, що навіть на доктринальному рівні, по-перше, є дискусійним питання щодо розмежування повноважень прокурора щодо нагляду та керівництва, що походить із дискусій про можливість ідентифікації процесуального керівництва як окремої кримінально-процесуальної функції, поряд із процесуальним керівництвом; по-друге, не надано чітких критеріїв розмежування таких повноважень. Крім того, відмітимо, що керівні повноваження прокурора, передбачені у КПК, важливі не тільки як форма реалізації конституційної функції прокуратури нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, а й як певним чином підготовчі до судового провадження, де прокурор підтримує державного обвинувачення; тобто прокурор, здійснюючи процесуальне керівництво, спрямовує розслідування на всебічне, повне і неупереджене дослідження обставин кримінального провадження, забезпечення дотримання вимог закону при провадженні процесуальних дій та прийнятті процесуальних рішень, тим самим формуючи базу для майбутнього державного обвинувачення,

яке буде викладено у обвинувальному акті. Відповідно, прокурор повинен мати ефективні заходи впливу для забезпечення обґрунтованості цього обвинувачення. Так, у Рекомендації «Роль прокуратури в системі кримінального судочинства» Рес (2000) 19 зазначається, що у країнах, де поліція або знаходиться під керуванням прокуратури або де поліцейські розслідування або проводяться прокурором, чи прокурор здійснює над ними нагляд, то держава повинна вживати ефективних заходів, щоб забезпечити прокурору можливість давати поліції відповідні вказівки для ефективного виконання пріоритетів кримінальної політики, особливо що стосується рішень про те, які категорії справ повинні розглядатися прокуратурою, про способи збору доказів, роботі персоналу, про тривалість розслідування, про інформацію, надавану прокурорам, і т. д. (п. 22).

Крім того, відмітимо, що проектами пропонується позбавити прокурора і таких повноважень, як повідомлення про підозру та самостійне складання обвинувального акту, що є, як уявляється, проявом не повноважень із прокурорського нагляду, а повноважень щодо здійснення кримінального переслідування. Враховуючи, що повідомлення про підозру є основою обвинувального акту, а обвинувальний акт визначає межі судового розгляду щодо обвинувачення, яке підтримуватиме прокурор, позбавлення прокурора цих повноважень виглядає нелогічним.

Крім того, питання виникають і щодо окремих формулювань запропонованих змін та доповнень. Так, пропонується, щоб прокурор мав можливість отримати повний доступ до матеріалів, документів та інших відомостей, що стосуються досудового розслідування, за письмовою вимогою; при цьому не указується, ні до кого повинна бути звернена така вимога, ні строки її розгляду та вирішення, ні те, чи можна відмовити прокурору у задоволенні цієї вимоги.

Не можемо погодитися із пропозицією позбавити прокурора повноваження погоджувати або відмовляти у погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій, чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання, адже саме прокурор може не допустити направлення слідчому судді незаконних, необґрунтованих та немотивованих клопотань, що, по-перше, сприятиме недопущенню порушень прав людини на більш ранньому етапі, по-друге, перешкоджатиме необґрунтованим витратам людських, часових, фінансових ресурсів при розгляді слідчим суддею таких клопотань.

Ліквідацію ряду керівних повноважень прокурора пропонується «нейтралізувати» посиленням ролі керівника органу досудового розслідування. Вважаємо, що для ефективного здійснення процесуального керівництва слід підтримати пропозицію про надання керівнику органу досудового розслідування повноваження скасовувати незаконні рішення слідчого. Хоча при цьому вважаємо необхідним передбачити

можливість оскарження рішень керівника органу досудового розслідування про скасування рішень слідчого.

Що ж стосується погодження проведення слідчих (розшукових) дій, продовження строку їх проведення, повідомлення про підозру, то, вважаємо, у даному випадку прокурорський нагляд є більш виправданим та ефективним, з одного боку, оскільки прокурор не відноситься до відомчої системи досудового розслідування, у межах якої пропонується здійснювати це погодження, по-друге, проведення слідчих (розшукових) дій є основою для формування доказової бази кримінального провадження, яка потім буде використана для формулювання обвинувачення, а прокурор, який надаватиме відповідні протоколи у суді, позбавлений важелів забезпечення законності та обґрунтованості проведення цих дій, що, відповідно, утруднюватиме оцінку ним у майбутньому допустимості та достовірності отриманих доказів.

Сумнівною є і пропозиція виключити із п. 3 ч. 2 ст. 39 КПК положення, що вказівки керівника органу досудового розслідування не можуть суперечити рішенням прокурора, адже за прокурором пропонується залишити повноваження із скасування незаконних та необґрунтованих постанов слідчих, а також приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених КПК.

Таким чином, ідея щодо ліквідації процесуального керівництва прокурора під час досудового розслідування із залишенням функцій нагляду та розширення повноважень керівника органу досудового розслідування, викладена у проектах, потребує більш детальної розробки та узгодження із іншими нормами КПК.

ГРИНЮК В. О.

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка,
доцент кафедри правосуддя, кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПОРЯДКУ ПОВІДОМЛЕННЯ ОСОБИ ПРО ПІДОЗРУ

Необґрунтоване та несвоєчасне повідомлення особи про підозру, порушення процесуального порядку його вручення може призвести до обмеження конституційних прав і свобод громадян, що є неприпустимим в кримінальному судочинстві. Саме тому поява в кримінальному провадженні інституту повідомлення про підозру зумовила виникнення цілої низки як теоретичних, так і практичних питань, які потребують вирішення.